

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS

YVES BOT

14 päivänä lokakuuta 2010¹

1. Nyt käsiteltävässä asiassa unionin tuomioistuimen on täsmennettävä direktiivillä 91/250/EY² tietokoneohjelmille tekijänoikeuden kautta annetun oikeudellisen suojan sisältöä.

2. Nejvyšší správní soudin (ylimmän oikeusasteen hallintotuomioistuin) (Tšekin tasavalta) kysymykset koskevat tarkemmin tietokoneohjelman graafista käyttöliittymää. Sillä luodaan, kuten pian näemme, vuorovaikutussuhde ohjelman ja käyttäjän välille. Se mahdollistaa ohjelman intuitiivisemmän ja miellyttävämmän käytön, esimerkiksi ruudulla näkyvien ikonien ja symbolien avulla.

3. Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin tiedustelee siis sitä, onko tietokoneohjelman käyttöliittymä direktiivin 91/250 1 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu kyseisen ohjelman ilmaisumuoto ja kuuluuko sille siten tietokoneohjelmiin sovellettava tekijänoikeussuoja.

4. Lisäksi ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin tiedustelee, onko tällaisen käyttöliittymän lähettäminen televisiossa direktiivin 2001/29/EY³ 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua teoksen välittämistä yleisölle.

5. Esitän tässä ratkaisuehdotuksessa syyt, joiden vuoksi graafinen käyttöliittymä ei mielestäni itsessään ole direktiivin 91/250 1 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu tietokoneohjelman ilmaisumuoto eikä voi siten saada kyseisellä direktiivillä annettua suojaa.

6. Sitten selitän, miksi graafinen käyttöliittymä voi mielestäni saada tekijänoikeussuojaa direktiivin 2001/29 2 artiklan a alakohdassa tarkoitettuna teoksena sillä perusteella, että se on tekijänsä henkinen luomus.

7. Ehdotan sen sijaan, että unionin tuomioistuin toteaa, ettei graafisen käyttöliittymän

1 – Alkuperäinen kieli: ranska.

2 – Tietokoneohjelmien oikeudellisesta suojasta 14.5.1991 annettu neuvoston direktiivi (EYVL L 122, s. 42).

3 – Tekijänoikeuden ja lähioikeuksien tiettyjen piirteiden yhdenmukaistamisesta tietoyhteiskunnassa 22.5.2001 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EYVL L 167, s. 10).

lähettäminen televisiossa ole direktiivin 2001/29 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua teoksen välittämistä yleisölle, koska käyttöliittymä menettää television kautta lähetetäessä kyseisen direktiivin 2 artiklan a alakohdassa tarkoitettua teoksen ominaisuutensa.

puolesta yhteisön toimivaltaan kuuluvissa asioissa 22.12.1994 tehdyllä neuvoston päätöksellä 94/800/EY.⁴

9. TRIPS-sopimuksen 10 artiklan 1 kohdan mukaan ”tietokoneohjelmia tulee suojata Bernin yleissopimuksessa (1971) tarkoitettuina kirjallisina teoksina riippumatta siitä, ovatko ne lähde- tai konekielisisä muodossa”.

I Asiaa koskevat oikeussäännöt

2. Tekijänoikeussopimus

A Kansainvälinen oikeus

10. Genevessä 20.12.1996 tehty Maailman henkisen omaisuuden järjestön (WIPO) tekijänoikeussopimus hyväksyttiin Euroopan yhteisön puolesta 16.3.2000 tehdyllä neuvoston päätöksellä 2000/278/EY.⁵

1. TRIPS-sopimus

8. Marrakechissa 15.4.1994 allekirjoitetun Maailman kauppajärjestön perustamisesta tehdyn sopimuksen liitteessä 1 C oleva sopimus teollis- ja tekijänoikeuksien kauppaan liittyvistä näkökohdista hyväksyttiin Uruguayn kierroksen monenvälisissä kauppaneuvotteluissa (1986–1994) laadittujen sopimusten tekemisestä Euroopan yhteisön

11. Kyseisen sopimuksen 4 artiklassa määrätään, että ”tietokoneohjelmia suojataan Bernin yleissopimuksen 2 artiklan mukaisina kirjallisina teoksina. Tämä suoja ulottuu tietokoneohjelmiin niiden ilmaisutavasta tai ilmaisumuodosta riippumatta”.

4 – EYVL L 336, s. 1; jäljempänä TRIPS-sopimus.

5 – EYVL L 89, s. 6.

12. Tekijänoikeussopimuksessa ei määritellä tietokoneohjelman käsitettä. Allekirjoittajatohot kuitenkin sopivat valmistelun aikana seuraavanlaisesta määritelmästä. Tietokoneohjelma on sarja käskyjä, joilla voidaan tietokoneen kaltaiseen välineeseen syötettäessä saada niiden käsittelyyn soveltuva tietokone ilmoittamaan, toteuttamaan tai suorittamaan tietty toiminta, tehtävä tai tulos.⁶

yhteisön oikeudellinen kehys voidaan alkuvaiheessa rajoittaa sen vahvistamiseen, että jäsenvaltioiden tulee suojata tietokoneohjelmia kirjallisina teoksina, sekä sen vahvistamiseen, mitä suojan tulisi koskea, mihin yksinoikeuksiin suojaa nauttivien tulisi voida vedota tiettyjen toimien sallimiseksi tai kieltämiseksi sekä kuinka kauan suojan tulisi kestää.

B Unionin oikeus

15. Direktiivin 91/250 1 artiklassa säädetään seuraavaa:

1. Direktiivi 91/250

13. Direktiivillä 91/250 pyritään yhtenäistämään tietokoneohjelmien oikeudellista suojaa koskeva jäsenvaltioiden lainsäädäntö määrittämällä suojan vähimmäistaso.⁷

”1. Jäsenvaltioiden on tämän direktiivin säännösten mukaisesti annettava tietokoneohjelmille tekijänoikeudellista suojaa kirjallisina teoksina, joita tarkoitetaan kirjallisten ja taiteellisten teosten suojaamisesta tehdyssä Bernin yleissopimuksessa. Tässä direktiivissä ’tietokoneohjelmilla’ tarkoitetaan myös valmistelevaan suunnitteluun liittyvää aineistoa.

14. Niinpä mainitun direktiivin johdanto-osan kuudennessa johdantokappaleessa täsmennetään, että tietokoneohjelmien suojan

2. Tämän direktiivin mukainen suoja koskee kaikkia tietokoneohjelman eri ilmaisumuotoja. Ideat ja periaatteet, jotka ovat tietokoneohjelman minkä tahansa osan perustana, rajapintoihin sisältyvät ideat ja periaatteet mukaan lukien, eivät saa tekijänoikeudellista suojaa tämän direktiivin nojalla.

6 – Ks. WIPO:n internetsivujensa tietokoneohjelmien suojaa koskeissa vakioehdoissa antama määritelmä (http://www.wipo.int/edocs/mdocs/copyright/en/wipo_ip_cm_07/wipo_ip_cm_07_www_82573.doc).

7 – Ks. kyseisen direktiivin johdanto-osan ensimmäinen, neljäs ja viides perustelukappale.

3. Tietokoneohjelmaa suojataan, jos se on omaperäinen siinä merkityksessä, että se on tekijänsä henkinen luomus. Muita arviointiperusteita ei saa soveltaa arvioitaessa, suojataanko ohjelmaa.”

19. Tämän direktiivin 3 artiklan 1 kohdan mukaan ”jäsenvaltioiden on säädettävä, että tekijöillä on yksinoikeus sallia tai kieltää teostensa langallinen tai langaton välittäminen yleisölle, mukaan lukien teosten saattaminen yleisön saataviin siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada teokset saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana”.

2. Direktiivi 2001/29

16. Direktiivi 2001/29 koskee tekijänoikeuden ja lähioikeuksien oikeudellista suojaa sisämarkkinoilla ja erityisesti tietoyhteiskunnassa.⁸

17. Kyseistä direktiiviä sovelletaan, ellei muun muassa tietokoneohjelmien oikeudellista suojaa koskevista säännöksistä muuta johdu.⁹

18. Direktiivin 2001/29 2 artiklan a alakohdan mukaan jäsenvaltioiden on säädettävä, että tekijöillä on teostensa osalta yksinoikeus sallia tai kieltää suoraan tai välillisesti, tilapäisesti tai pysyvästi, millä keinolla ja missä muodossa tahansa kokonaan tai osittain ta-
pahtuva kappaleen valmistaminen.

C Kansallinen oikeus

20. Direktiivi 91/250 saatettiin osaksi Tšekin oikeusjärjestystä tekijänoikeudesta, lähioikeuksista ja tiettyjen lakien muuttamisesta 7.4.2000 annetulla lailla nro 121/2000 (zákon č. 121/2000 o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů).¹⁰

21. Kyseisen lain 2 §:n 1 momentin mukaan tekijänoikeus kohdistuu kaikkiin kirjallisiin ja muihin tekijän taiteellisen luomistyön tuloksena syntyneisiin teoksiin, jotka voidaan niiden käyttöalasta, tarkoituksesta tai merkityksestä riippumatta esittää missä tahansa objektiivisesti havaittavassa muodossa, myös pysyvässä tai väliaikaisessa sähköisessä muodossa.

8 – Ks. direktiivin 1 artiklan 1 kohta.

9 – Ks. direktiivin 2001/29 1 artiklan 2 kohdan a alakohta.

10 – 121/2000 Sb. ; jäljempänä tekijänoikeuslaki.

22. Mainitun lain 2 §:n 2 momentissa säädetään, että myös tietokoneohjelmaa pidetään teoksena, jos se on omaperäinen siinä merkityksessä, että kyseessä on tekijän henkinen luomus.

25. Ministerstvo kultury hylkäsi hakemuksen 20.7.2001 tekemällään päätöksellä. BSA teki 6.8.2001 päätöksestä oikaisuvaatimuksen, joka myös hylättiin 31.10.2001 tehdyllä päätöksellä.

23. Tekijänoikeuslain 65 §:n 1 momentin mukaan tietokoneohjelmaa suojataan kirjallisena teoksena riippumatta sen ilmaisumuodosta, valmistelevan suunnittelun vaiheet mukaan lukien. Lain 65 §:n 2 momentissa täsmennetään, että tietokoneohjelman minkä tahansa osan perustana olevat ideat ja periaatteet – myös ne, jotka muodostavat perustan sille, että se on yhteydessä toiseen ohjelmaan – eivät saa suojaa mainitun lain perusteella.

26. BSA nosti 31.10.2001 tehdystä päätöksestä kanteen Vrchní soud v Pražessa (Prahan muutoksenhakutuomioistuin). Nejvyšší správní soud (Prahan ylin tuomioistuin), jolle asia siirrettiin, kumosi mainitun päätöksen.

27. Ministerstvo kultury teki siksi 14.4.2004 uuden päätöksen, jolla se hylkäsi uudelleen BSA:n hakemuksen. BSA teki tästä uudesta päätöksestä oikaisuvaatimuksen Ministerstvo kulturylle. Kyseinen 14.4.2004 tehty päätös kumottiin 22.7.2004 tehdyllä päätöksellä.

II Tosiseikat ja pääasia

24. Bezpečnostní softwarová asociace – Svaz softwarové ochrany (tietokoneohjelmien suojaamista ajava yhdistys, jäljempänä BSA) osoitti 9.4.2001 Ministerstvo kulturylle hakemuksen, jota se muutti 12.6.2001 päivätyllä kirjeellä ja jolla se haki tekijänoikeuslain 98 §:n mukaista lupaa tietokoneohjelmiin liittyvien tekijänoikeuksien yhteishallinnointia varten.

28. Ministerstvo kultury teki lopulta 27.1.2005 uuden päätöksen, jolla se hylkäsi vielä kerran BSA:n hakemuksen. Se esitti muun muassa, että tekijänoikeuslailla suojataan ainoastaan tietokoneohjelman kone- ja lähdekielistä koodia mutta ei lainkaan graafista käyttöliittymää. BSA teki tästä päätöksestä oikaisuvaatimuksen Ministerstvo kulturylle. Oikaisuvaatimus hylättiin 6.6.2005 tehdyllä päätöksellä, joten BSA nosti kanteen Městský soud v Pražessa (Prahan yleinen

tuomioistuin), joka vahvisti Ministerstvo kulturyr'n näkemyksen. BSA valitti Městský soud v Prazen tuomiosta Nejvyšší správní souduin.

--3 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua teoksen välittämistä yleisölle?"

III Ennakkoratkaisukysymykset

29. Koska Nejvyšší správní soud oli epävarma unionin säännösten tulkinnasta, se päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

"1) Onko -- direktiivin 91/250 --1 artiklan 2 kohtaa tulkittava siten, että ilmaisu 'kaikkia tietokoneohjelman eri ilmaisumuotoja' käsittää myös tietokoneohjelman graafisen käyttöliittymän tai sen osan, kun on kyse tietokoneohjelman tekijänoikeudellisesta suojaamisesta teoksena kyseisen direktiivin mukaisesti?

2) Jos ensimmäiseen kysymykseen vastataan myöntävästi, merkitseekö sellainen television kautta lähettäminen, jossa katsojilla on mahdollisuus saada aistihavainto tietokoneohjelman graafisesta käyttöliittymästä tai sen osasta, joskin ilman mahdollisuutta aktiivisesti hallita kyseistä ohjelmaa, -- direktiivin 2001/29

IV Arviointi

A Unionin tuomioistuimen toimivalta

30. Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin huomauttaa pyynnössään, että sille saatetaan esittää väite, jonka mukaan unionin tuomioistuin ei ole toimivaltainen vastamaan sen esittämiin kysymyksiin.

31. Pääasian tosiseikat ovat tapahtuneet ennen Tšekin tasavallan liittymistä Euroopan unioniin.

32. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan unionin tuomioistuimen toimivaltaan kuuluu direktiivin tulkitseminen ainoastaan siinä tapauksessa, kun kyse on direktiivin soveltamisesta uudessa jäsenvaltiossa sen Euroopan unioniin liittymisen jälkeen.¹¹

¹¹ - Ks. mm. asia C-302/04, Ynos, tuomio 10.1.2006 (Kok., s. I-371, 36 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

33. Yhteisöjen tuomioistuin on kuitenkin asiassa *Telefónica O2 Czech Republic* 14.7.2007 antamassaan tuomiossa¹² todennut, että pääasiassa riitautettu päätös oli tehty sen jälkeen, kun jäsenvaltio liittyi unioniin, että sillä säänneltiin tulevaa tilannetta eikä menneisyyttä ja että kansallinen tuomioistuin esitti yhteisöjen tuomioistuimelle kysymyksiä pääasiassa sovellettavan yhteisön lainsäädännön osalta. Se totesi sitten, että koska ennakkoratkaisukysymykset koskivat yhteisön oikeuden tulkintaa, yhteisöjen tuomioistuin ratkaisee asian ilman, että sen tarvitsee periaatteessa tutkia niitä olosuhteita, joissa kansalliset tuomioistuimet ovat päättäneet esittää sille ennakkoratkaisukysymyksiä ja joissa ne aikovat soveltaa yhteisön oikeuden säännöstä, josta ne ovat pyytäneet ennakkoratkaisua.¹³

34. Kyseiseen tuomioon johtaneessa asiassa riitautettu päätös oli tehty sen jälkeen, kun Tšekin tasavalta liittyi unioniin, vaikka asian tosiseikat tapahtuivat ennen liittymistä.¹⁴ Niinpä yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että sillä oli toimivalta ratkaista ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämät kysymykset.

35. Nyt käsiteltävän asian tilanne on samanlainen. Ensimmäinen Ministerstvo kulturyrın päätös tehtiin 20.7.2001 eli ennen Tšekin tasavallan liittymistä unioniin. Sen jälkeen, kun

BSA oli tehnyt useita oikaisuvaatimuksia, jotka Ministerstvo kulturyrın hylkääsi, tämä teki 27.1.2005 uuden päätöksen, jolla se hylkääsi uudelleen BSA:n hakemuksen.

36. Tehtyään tästä uudesta päätöksestä Ministerstvo kulturyrın oikaisuvaatimuksen, joka ei menestynyt, BSA nosti *Městský soud v Prazesa* kanteen mainitun päätöksen kumoamiseksi.

37. *Městský soud v Praze* vahvisti Ministerstvo kulturyrın näkemyksen, ja BSA valitti sen vuoksi *Nejvyšší správní soudiin*.

38. Pääasiassa on siis kyse Tšekin tasavallan unioniin liittymisen jälkeen eli 27.1.2005 tehdystä päätöksestä.

39. Lisäksi kyseisellä päätöksellä pyritään sääntelemään tulevaa tilannetta, koska kyse on BSA:n toteuttamasta tietokoneohjelmiin liittyvien tekijänoikeuksien yhteishallinnoinnista, ja ennakkoratkaisukysymykset koskevat unionin oikeuden säännösten tulkintaa.

40. Näiden seikkojen perusteella unionin tuomioistuin on näin ollen mielestäni toimivaltainen vastaamaan ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämiin kysymyksiin.

12 – Asia C-64/06 (Kok., s. I-4887).

13 – Tuomion 21 ja 22 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen.

14 – Tuomion 19 ja 20 kohta.

B Ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys

41. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuimien haluaa ensimmäisellä kysymyksellään pääasiallisesti tietää, onko graafinen käyttöliittymä direktiivin 91/250 1 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu tietokoneohjelman ilmaisumuoto ja saako se siten tietokoneohjelmien tekijänoikeussuojaa.

42. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen ongelma nyt käsiteltävässä asiassa liittyy siihen, että kyseisessä direktiivissä ei määritellä tietokoneohjelman käsitettä. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen kysymys ohjaa todellisuudessa pohtimaan sitä, mikä on mainitulla direktiivillä annetun suojan kohde ja laajuus.

43. Tähän kysymykseen vastaamiseksi on pohdittava ensinnäkin sitä, mitä kyseinen käsite tarkoittaa direktiivin 91/250 merkityksessä, jotta sen jälkeen voidaan ratkaista, onko graafinen käyttöliittymä mainitun käsitteen ilmaisumuoto.

44. Tarkastelen ensin tietokoneohjelman käsitettä ja esitän sitten syyt, joiden vuoksi katson, että graafinen käyttöliittymä ei ole direktiivin 91/250 1 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu tietokoneohjelman ilmaisumuoto eikä voi siten saada kyseisellä direktiivillä

annettua suojaa. Sitten selitän, miksi mielestäni graafinen käyttöliittymä voi saada suojaa tekijänoikeutta koskevien yleisten säännösten perusteella.

1. Tietokoneohjelman käsite

45. Direktiivin 91/250 1 artiklan 1 kohdan mukaan tietokoneohjelmat saavat tekijänoikeudellista suojaa kirjallisina teoksina. Direktiivissä ei anneta minkäänlaista tietokoneohjelman määritelmää ja siinä vain mainitaan, että käsite kattaa myös valmistelemaan suunnitteluun liittyvän aineiston.¹⁵

46. Määritelmän puuttuminen johtuu unionin lainsäätäjän nimenomaisesta tahdosta. Euroopan yhteisöjen komissio täsmensi direktiiviehdotuksessa,¹⁶ että ”asiantuntijat

15 – Mainitun direktiivin johdanto-osan seitsemännessä perustelukappaleessa todetaan, että ”tässä direktiivissä ”tietokoneohjelmalla” tarkoitetaan missä tahansa muodossa olevaa ohjelmaa, laitteistoon sisältyvät ohjelmat mukaan lukien; tämä käsite sisältää myös tietokoneohjelman kehittämiseen tähtäävän valmistelemaan suunnittelutyön, jos valmisteleva työ on luonteeltaan sellaista, että sen tuloksena voi myöhemmässä vaiheessa olla tietokoneohjelma”.

16 – Ehdotus neuvoston direktiiviksi tietokoneohjelmien suojelemiseksi (EYVL 1989, C 91, s. 4; jäljempänä direktiiviehdotus).

ovat esittäneet, että direktiivissä oleva määritelmä siitä, mikä on ohjelma, vanhentuu väistämättä, jos teknologinen kehitys muuttaa nykyisin tunnettujen ohjelmien luonnetta”.¹⁷

47. Vaikka unionin lainsäätäjä kieltäytyi rajaamasta tietokoneohjelman käsitettä määritelmällä, joka saattaisi nopeasti vanhentua, komissio antoi direktiiviehdotuksessaan hyödyllisiä ohjeita. Se esitti, että käsitteellä kuvataan sellaisten ohjeiden kokonaisuutta, joilla on tarkoitus suorittaa toimintoja tietokoneeksi kutsutun tietojenkäsittelyjärjestelmän avulla.¹⁸ Komissio esitti myös, että tekniikan tämänhetkisessä kehitysvaiheessa ilmaisulla ”ohjelma” tarkoitetaan muodosta, kielestä, merkkijärjestelmästä tai koodista riippumatta sellaisten ohjeiden kokonaisuutta, joilla pyritään mahdollistamaan se, että tietokone suorittaa erityisen tehtävän tai toiminnon.¹⁹

48. Komissio lisäsi, että kyseisen ilmaisun on katettava ohjelman kaikki muodot, jotka ihminen voi havaita tai joita kone voi hyödyntää ja joista ohjelma, jonka avulla kone voi

17 – Ks. direktiiviehdotuksen toiseen osaan, jonka otsikko on ”Erityiset säännökset”, kuuluvan 1 artiklan 1 kohdan ensimmäinen alakohta.

18 – Ks. direktiiviehdotuksen ensimmäiseen osaan, jonka otsikko on ”Yleiset säännökset”, kuuluva 1.1 kohta. Ks. myös sivun 6 alaviite.

19 – Ks. direktiiviehdotuksen toiseen osaan kuuluvan 1 artiklan 1 kohdan toinen alakohta.

suorittaa sen toiminnon, on luotu tai voidaan luoda.²⁰

49. Käytännössä komissio tarkoittaa tällä kirjallisessa muodossa olevia osia, joihin tietokoneohjelma perustuu, eli lähde- ja konekielistä koodia. Tietokoneohjelman taustalla on ohjelmoijan laatima lähdekoodi. Tämä sanoista koostuva koodi on ihmisen ymmärrettävissä. Kone ei voi kuitenkaan toteuttaa sitä. Sen mahdollistamiseksi koodi on käännettävä konekielelle binaarimuodossa eli useimmiten lukuina 0 ja 1. Tätä kutsutaan konekieliseksi koodiksi.

50. Tällaiset koodit ovat siten kirjallisia esityksiä tietokoneohjelmasta ensin ihmisen ja sitten koneen ymmärtämällä kielellä. Ne ilmentävät ohjelmoijan ideaa, eikä siksi ole epäilystä siitä, etteikö niille kuuluisi direktiivillä 91/250 annettu tekijänoikeussuoja.

51. Tämä toteamus vahvistetaan lisäksi TRIPS-sopimuksen 10 artiklan 1 kohdan sanamuodossa, jonka mukaan tietokoneohjelmia tulee suojata Bernin yleissopimuksessa tarkoitettuina kirjallisina teoksina riippumatta siitä, ovatko ne lähde- tai konekielisessä muodossa.

20 – Ks. direktiiviehdotuksen toiseen osaan kuuluvan 1 artiklan 1 kohdan kolmas alakohta.

52. Näin ollen kysymys koskee sitä, onko graafinen käyttöliittymä, joka näkyy tietokoneohjelman kuvaruudulla, kyseisen ohjelman ilmaisumuoto, jolle siten kuuluu direktiivillä 91/250 annettu suoja.

loogisiin tai ohjelmiston rajapintoihin. Fyysiset rajapinnat käsittävät muun muassa tietokoneen kuvaruudun, näppäimistön tai hiiren kaltaiset laitteet.

2. Käsite ”kaikki tietokoneohjelman ilmaisumuodot”

53. Direktiivin 91/250 johdanto-osan kymmenennessä perustelukappaleessa todetaan, että tietokoneohjelman tarkoituksena on kommunikoida ja toimia yhdessä tietokonejärjestelmän muiden komponenttien sekä käyttäjien kanssa. Niinpä looginen sekä tiettyissä tilanteissa fyysinen yhteenliittäminen ja vuorovaikutus ovat edellytys sille, että kaikki ohjelmiston ja laitteiston osat voivat toimia muiden ohjelmistojen ja laitteistojen sekä käyttäjien kanssa. Seuraavaksi johdanto-osassa täsmennetään, että ohjelman osia, jotka mahdollistavat tällaisen yhteenliittämisen sekä vuorovaikutuksen ohjelmiston ja laitteiston osien välillä, kutsutaan yleisesti ”rajapinnoiksi”.²¹

55. Ohjelmiston rajapintoihin kuuluvat yhteenliittävät liittymät, jotka ovat ohjelmiston sisäisiä ja mahdollistavat vuorovaikutuksen muiden tietojärjestelmän osien kanssa, sekä vuorovaikutukselliset rajapinnat, joihin graafinen käyttöliittymä kuuluu.

54. Rajapinnoilla on tietotekniikan alalla useita muotoja, jotka voidaan ryhmitellä kahden luokkaan: fyysisiin rajapintoihin sekä

56. Graafinen käyttöliittymä, jota kutsutaan yleisesti nimellä ”look and feel”, mahdollistaa ohjelman ja käyttäjän välisen viestinnän. Kyse on esimerkiksi kuvaruudulla näkyvistä ikkunoista ja symboleista, ikkunoista tai avattavista valikoista. Se mahdollistaa ohjelman ja käyttäjän välisen vuorovaikutuksen. Tämä vuorovaikutus voi käsittää pelkän tiedonvälityksen, mutta se voi myös mahdollistaa sen, että käyttäjä antaa tietokoneohjelmalle ohjeita käskyjä käyttämällä. Esimerkkejä tästä ovat tiedosto, johon tartutaan hiirellä ja joka siirretään roskakoriin, tai tekstinkäsittelyohjelman käskyt ”kopioi” ja ”liitä”.

57. Jäljempänä esittämieni syiden perusteella graafinen käyttöliittymä ei ole mielestäni tietokoneohjelman ilmaisumuoto, eikä se voi

21 – Ks. direktiivin johdanto-osan 11 perustelukappale.

saada tietokoneohjelmaa koskevaa oikeudellista suojaa.

lainsäätäjä on halunnut antaa direktiivin 91/250 1 artiklan 2 kohdalle.

58. Direktiivin 91/250 tavoitteena on suojata tietokoneohjelmia ilman oikeudenhaltijan lupaa tapahtuvalta jäljentämiseltä.²²

62. Se on lisäksi syy, jonka vuoksi tietokoneohjelmiin sovellettava tekijänoikeus suojaa myös valmistelevaan suunnitteluun liittyvän aineiston, jos sen perusteella voidaan luoda tällainen ohjelma.²³

59. Mielestäni tietokoneohjelmia koskevan tekijänoikeuden erityispiirre liittyy siihen, että toisin kuin toisilla tällä oikeudella suojatuilla teoksilla, jotka ovat ihmisaistein välittömästi havaittavissa, tietokoneohjelmalla on hyötykäyttötarkoitus, ja niinpä sitä suojataan sellaisena.

63. Tällainen aineisto voi käsittää esimerkiksi ohjelmoijan kehittämän rakenteen tai järjestelmän, jotka voidaan esittää lähde- ja konekielisenä koodina, minkä ansiosta kone voi suorittaa tietokoneohjelman.²⁴ Tätä ohjelmoijan kehittämää järjestelmää voidaan verrata elokuvan käsikirjoitukseen.

60. Tämän ratkaisuehdotuksen 47 kohdassa todetaan, että tietokoneohjelmalla tarkoitetaan sellaisten ohjeiden kokonaisuutta, joilla on tarkoitus suorittaa tietty tehtävä tai toiminto.

64. Niinpä käsite ”kaikki tietokoneohjelman eri ilmaisumuodot” tarkoittaa mielestäni ilmaisumuotoja, joiden käyttäminen mahdollistaa sen, että tietokoneohjelma suorittaa tehtävän, jota varten se on laadittu.

61. Nähdäkseni siis mitä tahansa tietokoneohjelman ilmaisumuotoa on suojattava siitä lähtien, kun sen jäljentäminen merkitsee tietokoneohjelman itsensä jäljentämistä eli kun tietokoneohjelma voi suorittaa toimintonsa. Tämä on mielestäni merkitys, jonka unionin

23 – Ks. direktiivin johdanto-osan seitsemäs perustelukappale ja direktiiviehdotuksen ensimmäiseen osaan kuuluva 1.1 kohta.

24 – Suppeaksi esittelyksi ohjelman laatimisesta ks. Caron, C., *Droits d'auteur et droits voisins*, 2. painos, Litec, Pariisi, 2009, s. 134–135 sekä Strowel, A., ja Derclaye, E., *Droit d'auteur et numérique: logiciels, bases de données, multimedia: droit belge, européen et comparé*, Bruylant, Bryssel, 2001, s. 181–182.

22 – Ks. direktiivin johdanto-osan ensimmäinen ja toinen perustelukappale.

65. Tätä tulosta ei voida kuitenkaan saavuttaa pelkällä graafisella käyttöliittymällä, koska sen jäljentämisestä ei seuraa tietokoneohjelman itsensä jäljentäminen. Lisäksi on mahdollista, että tietokoneohjelmilla, joiden lähde- ja konekieliset koodit poikkeavat toisistaan, on sama käyttöliittymä. Niinpä graafisella käyttöliittymällä ei paljasteta tietokoneohjelmaa. Sillä vain tehdään ohjelman käytöstä helpompaa ja miellyttävämpää.

66. Graafinen käyttöliittymä ei siten mielestäni ole direktiivin 91/250 1 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu tietokoneohjelman ilmaisumuoto.

67. Päinvastaisen näkemyksen hyväksymisestä voisi seurata suojan myöntäminen tietokoneohjelmalle – eli sen lähde- ja konekieliselle koodille – vain sillä perusteella, että graafinen käyttöliittymä on jäljennetty, edes tutkimatta sitä, ovatko sen muodostamat koodit omaperäisiä, mikä olisi selvästi vastoin kyseisen direktiivin 1 artiklan 3 kohtaa, jossa säädetään, että ”tietokoneohjelmaa suojataan, jos se on omaperäinen siinä merkityksessä, että se on tekijänsä henkinen luomus”.

68. Näistä syistä katson, että graafinen käyttöliittymä ei ole mainitun direktiivin 1 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu tietokoneohjelman ilmaisumuoto eikä voi siten saada direktiivillä 91/250 annettua suojaa.

69. En ole kuitenkaan sitä mieltä, ettei tällaista käyttöliittymää voitaisi koskaan suojata.

3. Graafisen käyttöliittymän suoja tekijänoikeutta koskevien yleisten säännösten perusteella

70. Vaikka graafista käyttöliittymää ei voida pitää tietokoneohjelman ilmaisumuotona eikä suojata sellaisena, se voi mielestäni kuitenkin saada direktiivin 2001/29 2 artiklan a alakohdan perusteella kaikkiin kirjallisiin ja taiteellisiin teoksiin sovellettavaa tekijänoikeussuojaa.

71. Asiassa Infopaq International 16.7.2009 annettuun tuomioon²⁵ perustuvan oikeuskäytännön mukaan tekijänoikeutta sovelletaan ainoastaan sellaiseen aineistoon, joka on omaperäinen siinä mielessä, että se on tekijänsä henkinen luomus.²⁶

72. Mielestäni ei ole epäselvyyttä siitä, että graafinen käyttöliittymä voi olla henkinen luomus.

25 – Asia C-5/08 (Kok., s. I-6569).

26 – Tuomion 37 kohta.

73. Tällaisen käyttöliittymän toteuttaminen vaatii sen tekijältä huomattavaa henkistä panosta, kuten kirjan tai musiikkipartituurin tekeminen. Graafisen käyttöliittymän taustalla on ohjelmoijan kehittämä monitahoinen rakenne.²⁷ Siinä käytetään ohjelmointikieltä, jolla tietyllä tavalla järjestettynä voidaan luoda erityinen käskypainike, kuten ”kopiointiliitä”, tai toiminto, kuten asiakirjan avautuminen napsautettaessa kuvaketta kahdesti tai se, että avointa ikkunaa voidaan pienentää ikonin napsauttamalla.

74. Vaikka graafinen käyttöliittymä vaatii henkisen panoksen, direktiivin 2001/29 2 artiklan a alakohdassa edellytetään, oikeuskäytännössä käytettyä ilmaisua lainaten, että aineisto on omaperäinen siinä mielessä, että se on tekijänsä henkinen luomus.²⁸

75. Vaikeus ratkaista se, voidaanko graafista käyttöliittymää pitää omaperäisenä, liittyy siihen, että valtaosalla käyttöliittymän muodostavista osista on hyötykäyttötarkoitus, koska niillä pyritään helpottamaan tietokoneohjelman käyttöä. Niinpä näiden osien ilmaisutapoja on aina vain rajallinen määrä, koska ilmaisun määrää osien tekninen tehtävä, kuten

komissio on kirjallisissa huomautuksissaan²⁹ maininnut. Tämä koskee esimerkiksi hiirtä, joka liikkuu kuvaruudulla ja jolla osoitetaan käskypainiketta sen käyttämiseksi, tai avattavaa valikkoa, joka tulee esiin avattaessa tekstitiedosto.

76. Tässä tilanteessa minusta vaikuttaa siltä, ettei omaperäisyysedellytys täyty, sillä idean toteuttamiseen käytettäviä tapoja on niin rajallinen määrä, että idea ja sen ilmaisu sekoittuvat keskenään. Jos tällainen mahdollisuus olisi olemassa, siitä seuraisi monopoliaseman antaminen tietyille tietokoneohjelmien markkinoilla toimiville yhtiöille, mikä jarruttaisi huomattavasti luovaa toimintaa ja innovointia näillä markkinoilla, mikä vuorostaan olisi vastoin direktiivin 2001/29 tavoitetta.³⁰

77. Niinpä katson, että kansallisen tuomioistuimen on tapauskohtaisessa arvioinnissa tutkittava, onko graafinen käyttöliittymä tekijänsä valintojen, hänen kehittämiensä yhdistelmien ja käyttöliittymän esittämistavan ansiosta tekijänsä luovan henkisen työn ilmaisu, ja jätettävä tämän arvioinnin ulkopuolelle osat, joiden ilmaisutavan määrittää niiden tekninen tehtävä.

27 – Esimerkkinä graafisen käyttöliittymän laatimisesta ks. internetsivu <http://s.sudre.free.fr/Stuff/Interface.html>.

28 – Ks. em. asia Infopaq International, tuomion 37 kohta.

29 – Ks. tuomion 36 ja 37 kohta.

30 – Ks. direktiivin johdanto-osan toinen ja neljäs perustelukappale.

78. Edellä esitetyn perusteella katson, että graafinen käyttöliittymä ei ole direktiivin 91/250 1 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu tietokoneohjelman ilmaisumuoto eikä se voi siten saada kyseisellä direktiivillä annettua suojaa. Jos graafinen käyttöliittymä sen sijaan on tekijänsä henkinen luomus, se saa tekijänoikeussuojaa direktiivin 2001/29 2 artiklan a alakohdassa tarkoitettuna teoksena.

81. Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuim on epävarma siitä, voidaanko tällaista käyttöliittymää välittää yleisölle direktiivin 2001/29 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla, sillä käyttöliittymä lähetetään television kuvaruudulla passiivisesti, ilman että katsojat voisivat käyttää sitä tai edes päästä käyttämään tietokonetta tai muuta laitetta, jolla sitä voidaan hallita.

C Toinen ennakkoratkaisukysymys

82. Mielestäni pelkkä graafisen käyttöliittymän lähettäminen televisiossa ei ole direktiivin 2001/29 2 artiklan a alakohdassa ja 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua teoksen välittämistä.

79. Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuim tiedustelee toisella kysymyksellään sitä, merkitseekö graafisen käyttöliittymän lähettäminen televisiossa direktiivin 2001/29 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua teoksen välittämistä yleisölle.

83. Tämän ratkaisuehdotuksen 56 kohdassa todetaan, että graafisen käyttöliittymän tehtävänä on mahdollistaa vuorovaikutus tietokoneohjelman ja käyttäjän välillä. Tällaisen käyttöliittymän olemassaolon tarkoitus on ohjelman käytön tekeminen helpommaksi käyttäjälle.

80. Asianosaiset antoivat 2.9.2010 pidetyssä istunnossa joitakin esimerkkejä graafisen käyttöliittymän lähettämisestä televisioruudulla. Kyse voi olla muun muassa vaalilähettyksen aikana kuvaruudulla näytettävästä taulukosta, jossa esitetään vaalien tulokset.

84. Graafinen käyttöliittymä eroaa siten muista yleisellä tekijänoikeudella suojatuista teoksista erityisluonteensa vuoksi. Sen omaperäisyys liittyy sen esittämistapaan sekä tapaan, jolla se viestii käyttäjän kanssa, esimerkiksi mahdollisuuteen käyttää painikkeita tai avata ikkunoita.

85. Kun tällainen käyttöliittymä lähetetään television kuvaruudulla, se menettää omaperäisyytensä, koska sen olennainen osa eli vuorovaikutus käyttäjän kanssa estyy.

televioliähetysoiminnan harjoittaja lähettää television kuvaruudulla ja välittää yleisölle, ei siten ole enää teos.

86. Niinpä graafinen käyttöliittymä ei enää ilman sille luonteenomaista ominaisuutta vastaa direktiivin 2001/29 2 artiklan a alakohdassa olevaa teoksen määritelmää. Se, mitä

87. Näistä syistä katson, että graafisen käyttöliittymän lähettäminen televisiossa ei merkitse direktiivin 2001/29 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua teoksen välittämistä yleisölle, koska käyttöliittymä menettää tässä yhteydessä kyseisen direktiivin 2 artiklan a alakohdassa tarkoitettua teoksen luonteensa.

V Ratkaisuehdotus

88. Kaiken edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa Nejvyšší správní soudille seuraavasti:

- 1) Graafinen käyttöliittymä ei ole tietokoneohjelmien oikeudellisesta suojasta 14.5.1991 annetun neuvoston direktiivin 91/250/ETY 1 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu tietokoneohjelman ilmaisumuoto, eikä se voi siten saada kyseisellä direktiivillä annettavaa suojaa.

- 2) Jos graafinen käyttöliittymä on tekijänsä henkinen luomus, se saa tekijänoikeussuojaa tekijänoikeuden ja lähioikeuksien tiettyjen piirteiden yhdenmukaistamisesta tietoyhteiskunnassa 22.5.2001 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2001/29/EY 2 artiklan a alakohdassa tarkoitettuna teoksena.

- 3) Graafisen käyttöliittymän lähettäminen televisiossa ei merkitse direktiivin 2001/29 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua teoksen välittämistä yleisölle, koska käyttöliittymä menettää tässä yhteydessä kyseisen direktiivin 2 artiklan a alakohdassa tarkoitetun teoksen luonteensa.